

Nyanlagda dammar betydelse för rekreation & friluftsliv

Höje å projektet
&
Kävlingeå-projektet

Ekologgruppen

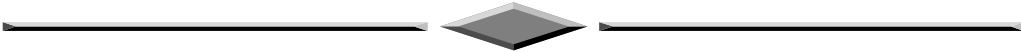
februari 2002

Nyanlagda dammars betydelse för rekreation & friluftsliv

Rapporten är författad av Tette Alström med medverkan av Anna Hagerberg och Karl Holmström Ekologgruppen
Foto: Höje å natur- och kulturstig, Lunds kommun (figur 5, 6, 9) övriga foton Ekologgruppen
Uppdragsgivare: Höje å Vattendragsförbund och Programberedningen för Kävlingeå-projektet.

Omslagsbild: Fågelskådning vid Skarhult , Skridskoåkning vid Kjällby, kanotplats vid Vragrup (foto: Ekologgruppen) samt utflykt vid Ettarps ängar (foto: Höje å natur- och kulturstig, Lunds kommun).

februari 2002

Ekologgruppen i Landskrona AB
konsult inom natur- och miljövård

ADRESS: Järnvägsgatan 19 b
261 32 Landskrona
TELEFON: 0418-767 50

E-POST: mailbox@ekologgruppen.com
HEMSIDA: www.ekologgruppen.com
TELEFAX: 0418-103 10

Innehållsförteckning

	sidan
Sammanfattning	1
Inledning	2
Kort sammanfattning av Höjeå och Kävlingeå-projekten	2
Undersökningsområdet	3
Undersökningsmetodik	3
Rekreation och friluftsliv vid dammar och skydds-zoner	4
Hur utnyttjas dammar och skydds-zoner	4
Vilka aktiviteter förkommer	4
Anlagda dammars tillgänglighet och rekreativskvalitéer	6
Tillgänglighet	6
Besökskvalitéer	7
Markägarnas attityder.....	10
Hur kan rekreativskvärdena ökas?	11
Vad kan förbättras och för vem?	11
Vad bör beaktas när man vill öka rekreativsktionen?	12
Exempel på tänkbara områden för åtgärder	13

Bilagor

1. Rapporter och källor
2. Faktasammanställning rörande anlagda dammar och våtmarker samt olika rekreativskaspekter

Sammanfattning

Inom Höje å projektet och Kävlingeå-projektet arbetar man med att skapa naturdammar, våtmarker och skyddszoner på strategiska platser i landskapet. Syftet med föreliggande rapport är att belysa vilken betydelse dessa åtgärder har för rekreation och friluftsliv. Detta har vi gjort genom att närmare studera:

- Till vad och av vem dammarna och skyddszonerna utnyttjas
- Dessa miljöers tillgänglighet
- Möjligheten att förbättra rekreativvärdena i dessa miljöer

De flesta dammarna (122 st) som hittills anlagts inom projekten har studerats med avseende på faktorer som tillgänglighet, utnyttjande, typ av aktiviteter, närhet till annan natur, skönhetsaspekter samt behov av förbättrad tillgänglighet. Studien har gjorts med hjälp av kartmaterial samt genom en sammanställning av iakttagelser i fält. Dessutom har markägare tillfrågats i två olika enkäter.

Resultaten visar att vid minst 65 % av dammarna förekommer någon form av aktivitet, där de vanligaste är promenader, jakt, fågelskådning, skridskoåkning, bad, fiske, båtutnyttjande eller ridning. Skyddszonerna utnyttjas för vandringar och som jakt- eller ridstråk. Åarna med skyddszoner och tillgängliga dammar utnyttjas dessutom för utbildningsverksamhet inom såväl för-, grund- gymnasieskola som högskola.

Drygt 60 % av de undersökta dammarna är tillgängliga för allmänheten förutsatt att man kan ta sig dit med bil och har möjligheten att göra en mer eller mindre lång promenad. I de fall det krävs en längre promenad (mer än ca 200 m) är skyddszoner och beträdnar ofta avgörande för framkomligheten. Resterande delen av dammarna kan endast nås via privat mark och bedöms inte som tillgängliga för allmänheten. Vid de tillgängliga dammar (78 st) har framkomligheten på plats bedömts som god vid 47 st och vid resterande delen (31 st) har vi bedömt att vissa praktiska åtgärder skulle förbättra tillgängligheten. Avståndet till de tillgängliga dammarna från tätorter eller byar har bedömts och av resultaten framgår att: 18 st ligger nära (max 500 m), 30 % ligger 1 km eller närmare och 77 % av dammarna ligger 2 km eller närmare utkanten av en tätort eller by.

Även närheten till andra naturmiljöer från dammarna har studerats. Knappt 80 % av de tillgängliga dammarna har en framkomlig förbindelse till rinnande vatten, som i mer än 90 % av fallen ligger närmare än 100 m från dammen. Hälften av de tillgängliga dammarna har förbindelse med en minst 500 m lång skyddszon längs ett vattendrag. Vid 12 st av dammarna kan man gå till en skog som är minst 1 hektar stor, vidare kan man från 18 st av dammarna nå en annan damm. Sammanfattningsvis visar studien att man från drygt 80 % av de tillgängliga dammarna kan nå något annat naturelement i landskapet som maximalt ligger 500 m bort.

Av de dammar som studerats har 80% bedömts som vackra eller mycket vackra ur ett rekreativperspektiv. Av dessa bedöms 68% som tillgängliga för allmänheten.

Av tillfrågade markägare (61 st) var ca 70 % mer eller mindre positiva till att allmänheten får en ökad tillgång till åarna, dess tillflöden med närliggande dammar. Övriga 30 % var negativa.

Fortsatta insatser för rekreationen vid dammar och skyddszoner bör koncentreras till områden där olika typer av rekreation kan kombineras med bra praktiska förutsättningar. Det är viktigt med god prioritering i ett tidigt skede och att arbetet bedrivs långsiktig. Naturligtvis är ett samarbete med markägare och olika nyttjare viktigt, såväl som erfarenheter från andra projekt, t ex Höjeå natur- och kulturstig. Vidare är det viktigt att hänsyn tas till djur- och växtliv och sist men inte minst markägarnas inställning till en ökad mängd besökare på deras marker.

Inledning

Inom Höjeåns och Kävlingeåns avrinningsområden i sydvästra Skåne bedrivs sedan några år tillbaka ett vatten- och landskapsvårdsarbete. Detta arbete genomförs under namnen Höje å projektet och Kävlingeå-projektet. Båda projekten har som målsättning att öka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet, att minska transporten av näringsämnen i vattendragen samt att öka arealen av och tillgängligheten till allemansrättslig mark. För att uppnå dessa syften arbetar projekten med att skapa naturdammar, våtmarker och skyddszoner på strategiska platser i landskapet. Projektets arbete har hittills inte inneburit ett riktat och intensivt arbete vad gäller rekreation. Syftet med föreliggande rapport är därför att belysa vilken betydelse de nyanlagda dammarna, våtmarkerna och i viss mån skyddszonerna har för rekreation och friluftsliv idag. Detta har vi gjort genom att närmare studera:

- Till vad och av vem dammarna och skyddszonerna utnyttjas
- Dessa miljöers tillgänglighet
- Möjligheten att förbättra rekreativvärdena i dessa miljöer

Vi vill understryka att rapporten inte skall ses som en plan för det fortsatta arbetet med rekreation inom avrinningsområdena utan att den mer skall fungera som ett underlag för en eventuell intensifierad satsning på detta i framtiden.

Kort sammanfattning av Höjeå och Kävlingeå-projekten

Höje å projektet startade 1991 som en del i verksamheten inom Höje å Vattendragsförbund. Arbetet med Höje å projektet drivs som ett samarbete mellan Lomma, Lunds och Staffanstorps kommuner. Höje å projektet är kanske det damm- och våtmarksprojekt i landet som pågått längst. Totalt har det inom projektet fram t o m 2001 anlagts 69 hektar dammar och våtmarker fördelade på 64 olika objekt, se figur 1. Storleken på dammarna varierar från 0,1 till 6,1 hektar. Dessutom har 76 km skyddszoner anlagts längs med bäckar och åar i avrinningsområdet, se figur 1.

Kävlingeå-projektet startade 1995 och bygger på ett samarbetsavtal mellan de nio kommuner som ligger i Kävlingeåns avrinningsområde; Eslöv, Hörby, Höör, Kävlinge, Lomma, Lund, Sjöbo, Tomelilla och Ystad. Totalt har det inom projektet fram t o m 2001 anlagts 82,5 hektar dammar och våtmarker fördelade på 76 olika objekt, se figur 1. Storleken på dammarna varierar från 0,3 till 7 hektar. Dessutom har 25 km skyddszoner anlagts längs med bäckar och åar i avrinningsområdet, se figur 1.

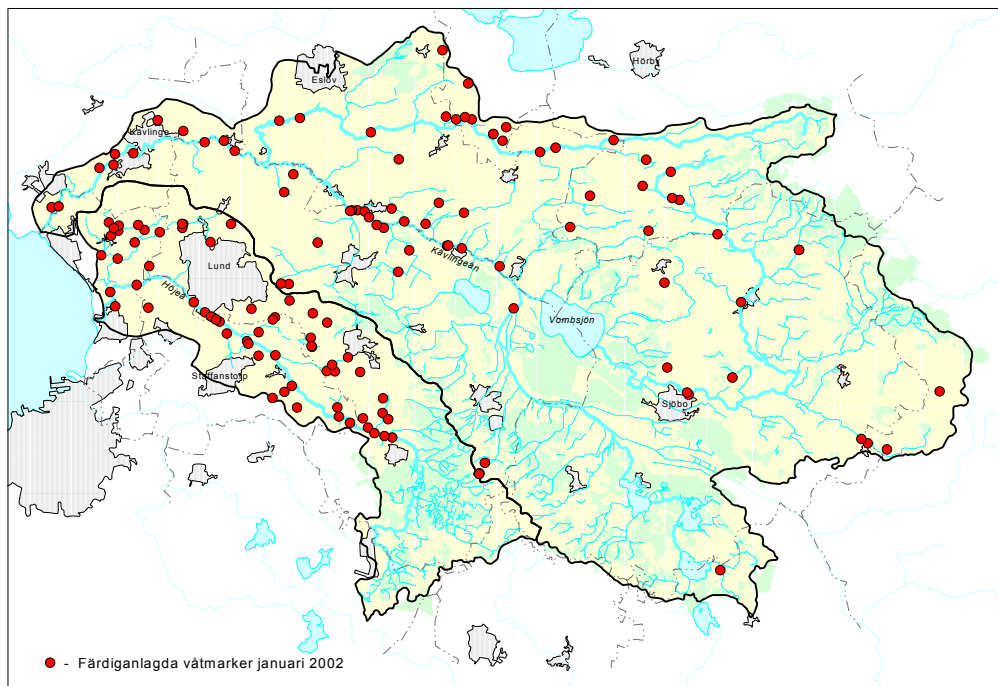
Genom att projekten haft ett gemensamt finansieringsstöd från EU-fonden Life under åren 1996 till 1999 har projekten knutits närmare varandra. Det Life-finansierade projektet finns redovisat i rapporten *Wetlands in Agricultural Areas, Final Report*. Stödet från Life har bl a lett fram till ett gemensamt uppföljningsprogram för Höje å och Kävlingeå-projektet avseende biologisk mångfald och mätning av näringsämnesreduktion i dammar. I och med att flera av kommunerna inom projekten fått finansiellt stöd från det Lokala investeringsprogrammet (LIP) så har det tillsammans med de övriga kommunala bidragen varit möjligt att fortsätta detta uppföljningsprogram. En komplettering har dessutom gjorts gällande rekreationen vilket alltså redovisas i föreliggande rapport. De rapporter som beskriver resultaten av uppföljningsstudierna finns redovisade i bilaga 1.

Ytterligare information om Höje å projektet och Kävlingeå-projektet finns på hemsidan:
www.ekologgruppen.com/wetnet.htm

Undersökningsområdet

Höjeåns och Kävlingeåns avrinningsområden (se figur 1) upptar en yta på totalt drygt 1500 km² och med en fördelning mellan avrinningsområdena på 21 respektive 79 %. Den dominerande markanvändningen är åkermark (cirka 60 %), medan skog täcker cirka 20 % av arealen. Skog och förekommande sjöar är koncentrerade till områdets östra och sydöstra delar. Den totala befolkningen inom avrinningsområdena uppgår till drygt 160 000 varav ca 85 % bor i tätort. Större samhällen i avrinningsområdena är Eslöv, Kävlinge, Lund, Sjöbo och Staffanstorp.

Anlagda dammar ligger i huvudsak i intensivt brukade jordbruksområden där näringsämneshalterna i vattendragen normalt är höga. Deras läge har framförallt styrts utifrån målet att minska närsalttransporterna och inte i första hand att fylla en rekreationsnytta.

Figur 1. Karta över Höje å och Kävlingeåns avrinningsområden. Dammar och våtmarker anlagda under perioden 1991-2001.

Undersökningsmetodik

För att få en uppfattning om rekreativsvärdet av de dammar och skyddzoner som anlagts inom Höje å och Kävlingeå-projekten så har de flesta dammarna (122 st) anlagda t o m hösten 2001 studerats med avseende på faktorer som tillgänglighet, utnyttjande, typ av aktiviteter, närhet till annan natur, skönhetsaspekter samt behov av förbättrad tillgänglighet. Projekt som inneburit att man utnyttjat redan befintliga vatten (t ex Lomma och Habodammar) har uteslutits ur studien. De dammar som analyserats framgår av bilaga 2. Studien har gjorts med hjälp av **kartmaterial** (Gula kartan, 1:20 000) samt en **sammanställning av iakttagelser** gjorda av de inom Ekologigruppen som arbetat med anläggning och inventering av de olika damm- och våtmarksprojekten. Intervjuer har gjorts med representanter för Höjeå natur- och kulturstig samt Naurskolan i Lund. Dessutom har markägare tillfrågats i två olika enkäter, se nedan. Statistiken har sammanställts och analyserats i kalkylprogrammet Excel och resultaten presenteras nedan.

Markägarnas attityder har undersökts i två olika **enkäter** en i respektive avrinningsområde. I Höje å utfördes denna under hösten 1999 och utskicket berörde ca 100 markägare. Av dessa svarade 39 st och av dessa hade 26 st en damm och 27 st skyddszon. I Kävlingeå -projektet gjordes ett utskick under sommaren år 2000 till 45 dammägare varav 24 st svarade. Höjeå-enkäten var mer allmänt inriktad, medan fler frågor kring rekreation ställdes i Kävlingeå-enkäten.

Rekreation och friluftsliv vid dammar och skydds-zoner

Hur utnyttjas dammar och skydds-zoner

Vilka aktiviteter förekommer

Genom direkta markägarkontakter, egna iakttagelser vid dammarna och enkätundersökningar vet vi att vid minst 79 (65%) av dammarna (totalt 122 st) sker någon form av fritidssysselsättning, se tabell 1. Med största sannolikhet används troligen de flesta anlagda dammarna till rekreation av något slag.

Tabell 1. Förekomst av olika aktiviteter vid anlagda dammar inom Kävlingeå- och Höjeå projektet

Aktivitet	Antal dammar	Aktivitet	Antal dammar
Promenad	39	Bad	8
Jakt	29	Ridning	8
Fågelskådning	18	Fiske	7
Skridskor	11	Turism	1
Båtnyttjande	10	Golf	1

Figur 2. Ett jaktorn har satts upp vid en av dammarna inom Kävlingeåns avrinningsområde.

Figur 3. Denna damm utnyttjas till bad av markägaren och närboende vid Askeröds by.

Markägarna uppger att de själva, vänner, grannar och andra närboende nyttjar marken runt dammen för rekreation, t ex för promenader eller hundrastning. Ett viktigt incitament för många markägare är att dammområdet ger tillfälle till jakt och utgör en refug för det vilda. Några markägare har anlagt en brygga, lagt dit en båt eller kanot. I flera dammar badar och fiskar man.

Figur 4. Våtmarken vid Skarhult är ett omtyckt utflyktsmål för fågelskådare

Vissa våtmarker besöks av fågelskådare och det verkar vara relativt vanligt att ryttare hittar området eller rider strax intill t ex på skyddszoner. Där dammen eller våtmarken ligger nära tät bebyggelse kan man förvänta sig att den nyttjas i större utsträckning av allmänheten. Av 57 svarande markägare i enkätundersökningarna framkom att 30 dammar och/eller skyddszoner besöktes sällan eller aldrig av allmänheten, 17 st besöktes varje månad och 10 st varje vecka. Knappt hälften besöktes alltså

någorlunda regelbundet varav en mindre del (17 %) besöktes ofta.

Figur 5. Håvningsplattformar, som utnyttjas flitigt av av skolorna, har byggts utmed Höjeå av Höjeå natur- och kulturstig.

I Höje å avrinningsområde finns exempel på hur dammar anlagda i Höje å projektet används som undervisningsmiljö för skolor, se även rutorna om Höjeå natur- och kulturstig samt naturskolan i Lund. Dammarna utnyttjas även relativt ofta som exkursionsmål för studenter vid olika universitetsutbildningar.

Aktiviteterna utmed skyddszonerna har inte varit möjliga att knyta till speciella sträckor inom undersökningsområdet, men vi vet utifrån enkätundersökningarna att skyddszonerna bl a utnyttjas till promenader, ridstråk och för jakt. Inom ramen för Höjeå natur- och kulturstig har

skyddszonerna utnyttjats för att upp-
rätta sammanhängande leder utmed Höje å och man betonar att de fyller en mycket viktig funktion för att öka tillgängligheten i landskapet. Vandringstråken passerar även en del av Höjeå projektets dammar. Lederna utnyttjas för utomhusundervisning av olika skolor men även av andra grupper såsom naturskyddsföreningar och friluftsförbundet. Det är viktigt att understryka att markägarna är kontaktade utmed de sträckor som utnyttjas av skolor och allmänhet i större omfattning.

Figur 6. Utmed vandringslederna finns iordninggjorda fikaplatser, bl a vid Esarp.

Höje å natur- och kulturstig

Detta är ett projekt som finansieras av Lunds kommuns lokala investeringsprogram (LIP). Projektet startade hösten 1998 och man har hittills arbetat med att uppmärksamma landskapet längs Höje å som en resurs för lärande, utbildning och rekreation. Från och med våren 2002 har man fått nya anslag från LIP och kommer nu att utöka sitt geografiska arbetsområde till andra delar av Lunds kommun och arbeta under namnet "Lärande natur". Förutom en mängd informationsmaterial och kursverksamhet har man genomfört en hel del konkreta åtgärder såsom:

- Två markerad vandringsleder, en mellan Häckeberga och Esarp, där bl a dammen vid Ettarps ängar används som fikaplats, samt en mellan Lund och Kyrkheddinge, där man bl a passerar anlagda dammar vid Knästorp och Bjällerup
- Broar har byggts för att underlätta vandring
- Vid Kjällby, söder om Lund har man upprättat en berättarplats och informationstavla
- På flera ställen utmed ån finns håvningsplattformar där man kan undersöka åns djurliv
- Fågelskådarplattform vid reningsverkdammarna i Lund

Kontaktpersoner:

Lena Ingvad (lana.Ingvad@lund.se) och Anders Åsberg (anders.asberg@lund.se) Telefon 046-356981, Hemsida: www.lund.se/hoje, Adress: Höje å Natur- och kulturstig, tekniska förvaltningen, Byggmästargatan 4, 222 37 Lund

Anlagda dammars tillgänglighet och rekreativskvalitéer

Tillgänglighet

Med bil och cykel

Vi har utgått från att man transporterar sig till dammarna med bil, cykel eller till fots. Vid bedömningen av tillgänglighet har dock möjligheten att komma nära dammen med bil varit avgörande. Av de undersökta dammarna (122 st) har knappt en tredjedel (34 st) bedömts som lättillgängliga. Till dessa kan man ta sig med bil på väg som är tillgänglig för allmänheten och sedan nå dammen med en kortare promenad. Om avståndet från vägen ökar och kräver en längre promenad för att nå fram till dammen har tillgängligheten bedömts som måttlig. Drygt en tredjedel (44 st) av dammarna tillfaller denna kategori. Övriga dammar (44 st) har bedömts som svårtillgängliga och nås endast via privat mark såsom gårdsplaner, trädgårdar eller stora arealer åkermark.

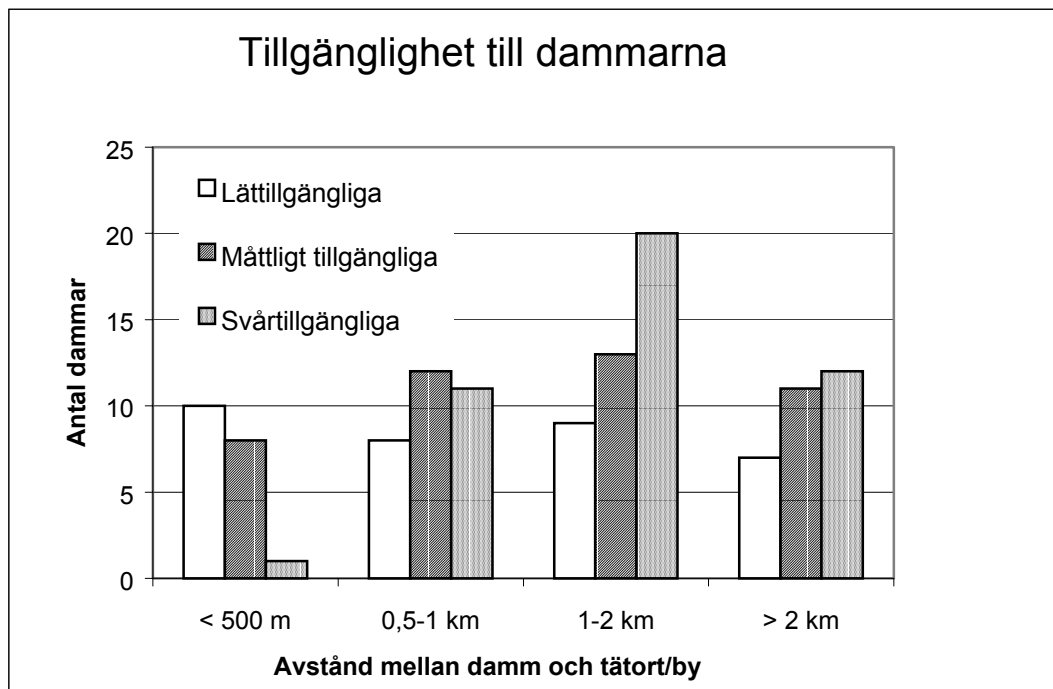
Figur 7. När man passerar Hög på vägen mellan Kävlinge och Löddeköpinge syns en av Kävlingeå-projektets dammar tydligt.

Oavsett tillgänglighet så har även dammarna bedömts utifrån hur synliga de är från vägar, stigar där det passerar relativt mycket folk. Knappt hälften har en bra (34) till måttlig (20) synlighet vilket är positivt ur landskapsbildsynpunkt. Övriga dammar (68) kan inte uppfattas från vältrafikerade farleder.

Till fots eller med cykel

Möjligheten att till fots eller med cykel (närrekreation) ta sig till dammarna från en tätort eller by illustreras i nedanstående diagram. Man kan t ex konstatera att 30 % av dammarna (34 st) ligger 1 km eller närmare samlad bebyggelse och att de är tillgängliga för allmänheten, dvs att

de kan nås utan att man behöver passera privat mark. Ökar man detta avstånd till 2 km så kan hälften av de tillgängliga dammarna (60 st) nås t ex via cykel och en promenad från byar eller tätorter inom avrinningsområdena. Bland de större tätorterna som omges av flera tillgängliga dammar kan nämnas Lund (11), Kävlinge (2), Furulund (2) och Sjöbo (2). Mindre byar med många närliggande dammar (närmare än 2 km) är t ex Fjellie (4), Flyinge (4), Hammarlunda (2), St Råby (2), Igelösa (2), Kyrkheddinge (2), Askeröd (2). Riktigt nära tätorter (högst 500 m) och tillgängliga är endast 18 st dammar. Här kan som exempel nämnas nu utnyttjade eller potentiella utflyktsmål såsom dammarna vid Knästorp utanför Lund, dammarna vid Grimstofta norr om Sjöbo, dammarna vid Sankt Lars och Kjällby i södra Lund, Nöbbelövs mosse norr om Lund, dammarna nära Igelösa by samt dammen utmed Kävlingeån nära Furulund.

Figur 8. Klassning av anlagda dammar med avseende på tillgänglighet och avstånd från by eller tätort

Sammanfattningsvis kan man säga att majoriteten (2/3) av de dammar som anlagts inom Höjeå och Kävlingeå projekten är tillgängliga för en större allmänhet förutsatt att man kan ta sig dit med bil och har möjligheten att göra en mer eller mindre lång promenad. Resterande delen av dammarna kan endast nås via privat mark och bedöms inte som tillgängliga för allmänheten. Det är viktigt att understryka att tillgängligheten i detta sammanhang bedöms ur allemansrättslig synvinkel. Markägarens syn kan vara en annan och bör respekteras. Speciellt om man går i större grupper eller vistas ofta vid en damm är en kontakt med markägaren att rekommendera.

Besökskvalitéer

Vad är det i och kring dammiljön som gör att människor finner ett värde i att besöka dessa platser? Det är naturligtvis den konkreta möjligheten att jaga, fågelskåda, bada, studera djur och växter, promenera mm som har beskrivits ovan. Men det kan även beskrivas efter den praktiska möjligheten att ta sig dit och att vistas där. Kvaliteten kan för vissa även vara beroende av möjligheten att nå andra naturtyper såsom rinnande vatten och skog eller möjligheten att promenera vidare genom åkerlandskapet. Dessutom finns en mer subjektiv och personlig upplevelse där vistelsen blir mer eller mindre positiv beroende på skönhetsintryck, möjligheten att finna ro och helt enkelt njuta av ett stycke natur.

Praktiska förutsättningar

De praktiska förutsättningar att ta sig till dammarna har beskrivits ovan under rubriken "Tillgänglighet". Där handlar det om att man ska kunna ta sig så nära dammen att det finns en möjlighet att till fots sen ta sig till vattenspegeln. Men hur ser det ut när man kommer dit med sin bil eller cykel? Av de dammar som klassats som lätt- till måttligt tillgängliga (78 st) har tillgängligheten på plats bedömts som god vid 47 st. Att den är god innebär att det inte finns några fysiska hinder för att ta sig dit såsom t ex djupa diken, stängsel eller svårgenomtränglig vegetation.

Figur 9. En stängselövergång är en relativt enkel åtgärd som underlättar framkomligheten.

Vid resterande delen (31 st) har vi bedömt att vissa åtgärder skulle förbättra tillgängligheten. De dammar där man bara behöver gå en kortare sträcka till vattenspegeln skulle vinna på att hävdas så att det fanns en stig. I två fall hade framkomligheten underlättats med stängselgenomgångar. Vid de måttligt tillgängliga dammarna tillkommer behov av broar (6st) över diken och i något fall över större vattendrag (St.Lars, Grimstofa), stigar delvis utmed skyddszoner (8 st), beträddor över åkermark (3 st) samt behov av fågeltorn (t ex Skarhult och Ö. Kannik). Vid de dammar som bedömts som svårtillgängliga finns säkerligen också behov av åtgärder men de har inte bedömts här då de inte berör allmänheten.

Vad beträffar parkeringsmöjligheter kan man generellt säga att det inte finns ordnat för allmänheten mer än vid någon enstaka damm där det sammanfaller med andra aktiviteter (t ex Flyinge). För övrigt gäller parkering utmed befintliga vägar, vilket innebär att det inte finns utrymme för fler besökare än några få bilar på samma gång vid varje enskild damm.

Sammanfattningsvis kan konstateras att vid knappt 60 % av alla för allmänheten tillgängliga dammar är framkomligheten på plats god medan man vid resterande delen kan förbättra tillgängligheten med hjälp av skötsel och diverse praktiska hjälpmedel.

Skönhetsupplevelsen

Vad beträffar den personliga upplevelsen när man befinner sig vid dammen så är detta naturligtvis en subjektiv bedömning som varierar från person till person. En vattenspegel är i de flesta fall, oavsett hur den ligger i landskapet, rogivande att vistas vid. Samtidigt finner vi att vissa av dammiljöerna är mer tilltalande än andra. Vi har försökt att göra en subjektiv bedömning av vad

Figur 10. Kring den stora våtmarken vid Ö.Kannik, öster om Lomma, betas kringområdet och vattenytan ligger nära ursprunglig marknivå. Området har på kort tid blivit en välbesökt fågellokal

som gör vissa av miljöerna vackrare än andra. Alla de 122 dammarna har därför kategoriserats i någon av grupperna "mycket vacker" (19 st), "vacker" (80 st), "inget anmärkningsvärt" (21 st). I gruppen med mycket vackra dammar utmärker sig egenskaper såsom att de ligger vackert i landskapet både på håll och när man är nära, att vattenytan ligger nära den ursprungliga markytan, att slänterna är flacka och att kringområdet (ej åkermark) är relativt stort och hävdad med bete eller slätter. En annan positiv karaktär är när tidigare vattenspeglar återskapats, såsom t ex meanderslingor och äldre kvarndammar. Ca 15 % av de anlagda dammarna har tillförts denna kategori. Nedanstående bilder visar dammar som bedömts som "mycket vackra".

Figur 11. Den restaurerade kvarndammen vid Slogstorp, söder om Löberöd, utgör en vackert återskapat kulturmiljö.

Att inte fler dammar har blivit "mycket vackra" beror normalt på omständigheterna vid platsen där de anlagts. I många fall ligger vattenytan långt under ursprunglig markyta, markägaren är inte villig att avsätta stora kringområden och hävd i form av bete kräver betesdjur, vilket ofta inte är praktiskt möjligt. De flesta av dammarna (65 %) tillfaller kategorin

som betecknas som vacker. Dessa dammar har inga vallar och smälter in bra i landskapet samtidigt som dess form är relativt naturlig (mjuk) och slänterna är relativt flacka (>1:3). I denna kategori finns även fall där möjligheten finns att utveckla de estetiska värdena. I kategorin "inget anmärkningsvärt" finner vi dammar med onaturlig (kantig) form, branta slänter och i vissa fall omgivna av vallar. Även om en del detaljer kunde ha gjorts vackrare så beror utseendet ofta på de praktiska förutsättningar som nämnts ovan, men där rådande fastighetsgränser (raka kanter) och höjdförhållanden (vallar) varit än mer ogynnsamt.

Natur i närheten

Omgivningarna är en annan faktor som kan påverka besökskvaliteten vid en damm. Finns det t ex andra vattenspeglar i närheten, finns det rinnande vatten nära, ligger dammen i anslutning till skog eller annan allemansrättlig mark och kan man ta sig dit från dammen? Av de dammar som är tillgängliga för allmänheten (78 st) så ligger 90 % relativt nära (max 500 m bort) något annat naturelement i landskapet. Sextioen har en framkomlig förbindelse med rinnande vatten som i de flesta fall ligger närmare än 100 m från dammen. Vid 41 st av dessa kan man gå utmed det rinnande vattnet på en skyddszon minst 500 m. Förhållandena illustreras i figur -figurtext). Vid 12 st av dammarna har man möjlighet att gå till en skog som är minst 1 ha stor. Vidare har 18 st dammar förbindelse med någon annan damm.

Figur 12. Dammen vid Sebbarp är exempel på en lättillgänglig damm. Där man även kan nå Bråån med betesmarker och en mindre skogs-dunge.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att vid drygt hälften av de dammar som anlagts inom avrinningsområdena går det att utöka sin vistelse med en promenad till någon annan biotop som i de flesta fall utgörs av kantzoner utmed, rinnande vatten som ligger närmare än 100 m från dammen.

Finns det möjlighet att nå dammar från de större rekreationsområden inom avrinningsområdena, dvs dit man söker sig av andra anledningar och där det t ex finns ordnad parkering? Sätter man en gräns vid 2 km så ligger 26 st av de för allmänheten tillgängliga dammarna nära ett sådant område. Från t ex Flyinge Kungsgård kan man gå eller cykla till sju olika dammar och från Rövarkulan når man sex dammar inom 2 km. Krymper man avståndet till 500 m vilket är mer rimligt om man vill ta sig fram till fots så återstår 10 dammar som bl a annat nås från St. Lars området (S. Lund), Nöbbelövsmosse och St Hans området (N Lund), Flyinge Kungsgård och Sockerbruksdammarna utmed Kävlingeån, Rövarkulan (Eslövs kommun) samt vid Kävlinge Golfklubb.

Markägarnas attityder

Markägarnas inställning till att allmänheten vistas på deras marker är naturligtvis en mycket viktig aspekt och måste beaktas vid arbetet med att tillgängliggöra anlagda dammar och skyddszoner inom projekten. Markägarnas attityder har undersökts i två olika enkäter, en i respektive avrinningsområde. Frågorna var till stor del olika mellan enkäterna, med större inriktning mot rekreationsaspekter i enkäterna gällande Kävlingeåns avrinningsområde.

En gemensam fråga var dock inställningen till om det är positivt att allmänheten får ökad tillgång till åarna och dess tillflöden i vilkas närhet dammar och skyddszoner ligger. Sextiotvå markägare svarade på denna fråga och av dessa var 69% mer eller mindre positiva till att allmänheten vistas i dessa områden, medan 31% var negativa. Bland de positiva kommentarerna märks t ex att det är "bra med bättre förståelse för och kontakt med naturen", "människor mår bra av att komma ut i naturen", "människor kommer närmare lantbruket". Bland de negativa kommentarerna framkommer; "Det känns som ett intrång", "Min gröda förstörs", "Mina djur störs", "det vilda djurlivet störs", "Folk skräpar ner". Dessa resultat visar att majoriteten av markägarna är positiva till att folk rör sig på deras marker, men även att det är mycket viktigt att man respekterar markägarnas inställning på enskilda fastigheter. I vissa fall kan de negativa farhågorna förebyggas genom information och vissa åtgärder. Som exempel kan nämnas erfarenheter från Höje å natur- och kulturstig, där det t ex visat sig att en inledande förtroendeskapande dialog, gärna med diskussion kring äldre och nya kartor, som ger perspektiv på landskapets förändring, är viktigt innan man diskuterar konkreta åtgärder.

I enkätundersökningen för Kävlingeå-projektet ställdes frågan om det går att kompensera för nackdelarna med en ökad besöksfrekvens. Majoriteten svarade inte på denna fråga men två markägare föreslog information och utbildning respektive ekonomisk ersättning.

Majoriteten (22 av 24) av markägarna som deltog i enkäten för Kävlingeå-projektet uppger att de har glädje av sin damm av dessa uttrycker 15 st en stor glädje för egen del och 20 st är övertygade om att andra än de själva har samma inställning.

Från enkätundersökningarna kom även idéer och visioner från markägarna om hur vi kan kombinera ett landskap rikare på natur med ett modernt jordbruk. Några exempel på dessa idéer är :
"Mer kantzoner och trädplantering i dessa"
"Skapa stråk genom åkerlandskapet för människor och djur"
"Skötsel som ökar tillgängligheten"
"Bättre dialog mellan brukare och allmänna intressen"

Ovanstående redovisning pekar på att en majoritet av markägarna är positiva till de åtgärder som genomförs och välkomnar att allmänheten rör sig i jordbrukslandskapet. Vidare finns mycket idéer och konkreta förslag hos markägarna om hur tillgängligheten kan förbättras. Därför är det mycket viktigt att låta dem vara delaktiga tidigt i ett eventuellt arbete med att utveckla rekreationsmöjligheterna i jordbrukslandskapet.

Hur kan rekreativsvärdena ökas?

Vad kan förbättras och för vem?

Att dammarna besöks av allmänheten vet vi från enkätundersökningen där knappt hälften av dammar och/eller skyddszonerna besöktes någorlunda regelbundet, varav en mindre del (17 %) besöktes ofta. Man kan alltså konstatera att redan nu, utan några riktade åtgärder för att befrämja rekreationen vid dammarna, så söker sig folk dit av olika skäl. Tillgängligheten och besökskvalitén kan däremot med all säkerhet förbättras och hur detta skall göras diskuteras nedan.

Vi har som utgångspunkt frågat oss vilka olika kategorier av folk som kan tänkas söka sig till vattenmiljöerna och vilka önskemål på tillgänglighet och kvalitéer vid dammarna de ställer? Vi har från ovanstående resultat och egna funderingar kommit fram till följande kategorier:

- *Markägare och närboende till dammarna.* Dessa söker sig till dammarna oavsett tillgänglighet och förbättrar ofta besökskvalitén efter eget intresse, vilket t ex kan vara jakt, bad eller avkoppling. De tar sig oftast till dammen med korta transportsträckor. Här kan man tänka sig ett visst stöd för att förbättra besökskvalitén om många närboende utnyttjar dammen. Initiativet bör dock komma från markägaren.
- *Jägare.* Jakträttsinnehavare är antingen markägaren eller någon som arrenderar denna rätt. För denna intressegrupp är det viktigt med avskildhet och att allmänheten inte stör. Transporten sker säkerligen oftast med bil och åtgärder som jaktorn, gömslen, viss utfodring sköts av jakträttsinnehavaren.
- *Fågelskådare.* De tar oftast bilen till en attraktiv fågellokal, vilket kräver parkeringsmöjligheter. Det är därför viktigt att man vid populära fågelvatten informerar markägaren och gör någon överenskommelse angående parkeringsmöjligheter. Fågeltorn eller plattformar för utsiktens skull är i en del fall önskvärt samt man har en hög prioritering av bete ring dessa våtmarker. Oftast är fågelskådare hänsynfulla mot fågellivet men en kanalisering av besökare samt informationsskyltar vid värdefulla fågellokaler vore positivt så att man undviker att störa fågellivet (se t ex förslag ang. Ö. Kannik nedan).
- *Sportfiskare.* De tar sig ut till fiskeområden med bil men exempel på fiske inom närrekreativsområden finns också t ex vid St Lars -Kjällby området söder om Lund. Stigar utmed skyddszoner och beträddor är säkerligen önskvärt liksom åtgärder i själva vattendragen, så som förbättring av vandringsvägar och lekbottnar, för att öka mängden fisk. Fisket styrs av fiskerättsinnehavare och utmed vissa sträckor av åarna och i dammar kan fiskekort lösas som ger allmänheten tillträde.
- *Naturinriktad föreningsverksamhet.* Till dessa hör t ex naturskyddsföreningar, friluftsförbundet och turistföreningen (STF). De tar sig gärna ut i landskapet med bil men uppskattar säkert om det går att ta sig ut med cykel eller till fots. Vandringar genom landskapet är uppskattat men även besök vid speciellt intressanta platser genomförs. Fler vandringsleder utmed åarna (se t ex förslag ang. Bråån nedan) och förbättrad tillgänglighet vid intressanta områden är säkerligen ett önskemål.
- *Verksamma inom för-, grund-, gymnasie- och högskola.* För verksamheten inom grundskolan är det viktigt att kunna ta sig ut till fots, med cykel eller via allmänna kommunikationer. Aktiviteter i närområdet i naturmiljöer med stor mångfald prioriteras högt. Konkreta åtgärder kan vara, håvningsplattformar, väderskydd samt stigar på skyddszoner och beträddor. Studerande på högskolan gör relativt ofta exkursioner med buss eller bil kombinerat med kortare vandringar. För denna grupp är det t ex viktigt med god tillgänglighet vid dammar som utgör intressanta studieobjekt.

- *Naturintresserad allmänhet.* Vår uppfattning är att denna grupp ofta tar sig med bil till välkända rekreationsområden med ordnad parkering mm. De ger sig även ut i närområdet på kortare promenader eller cykelturer. Aktiviteterna kan t ex innebära motion, promenader med hunden, utflykter, fiske, bad eller skridskoåkning. Att utveckla tillgängligheten i närrekreationsområdena med t ex stigar, bänkar och fikaplatser (se t ex förslag ang. Grimstofta vid Sjöbo nedan) tror vi främjar denna grupp. En satsning på nya utflyktsmål med anknytning till vatten där det är möjligt att ta emot en större mängd besökare (t ex Flyinge Kungsgård, se nedan) skulle också kunna attrahera denna grupp.

Naturskolan i Lund

Naturskolan i Lund arbetar uppsökande i skolorna och förskolorna, bl a med målsättningen att öka barnens/elevernas naturkänsla genom att bedriva en regelbunden utepedagogik i närmiljön. Som exempel kan nämnas att man nyligen har gjort en sammanställning över Lunds skolors aktiviteter i utemiljön (muntl. A. Kjellsson). Det har visat sig att 102 klasser i Lunds kommun har en utedag i veckan, vilket motsvarar 2 500-3000 barn per vecka eller 100 000 elevutedagar per år! Som exempel kan nämnas att en klass vid Järnåkraskolan har ett avtal med en markägare vid Knästorp för att fiska i hans damm en gång i veckan. Bl a utnyttjar man också Kjällbyområdet vid Höjeå söder om Lund och Nöbbelövsmosse norr om Lund som uteklassrum. Man är dock mycket intresserad av att utveckla nya platser nära skolorna som uteklassrum gärna med anknytning till dammiljöer och rinnande vatten. På deras fina hemsida beskrivs de uteklassrum som används idag.

Kontakta:

Naturskolan i Lund, Telefon 046-357060

www.lund.se/naturskolan

Vad bör beaktas när man vill öka rekreationen?

Om man vill öka rekreationsmöjligheterna vid de dammar och skydds-zoner som anlagts inom Höjeå- och Kävlingeåprojekten så finns det ett antal olika aspekter som bör beaktas. Mycket erfarenhet finns att hämta från arbetet inom *Höjeå natur- och kulturstig* som är ett lysande exempel på hur man med ett brett anslag nått de flesta av ovanstående kategorier. Detta genom att arbeta med information, aktiviteter riktade mot olika grupper samt praktiska åtgärder. Erfarenheterna från detta projekt finns beskrivna i Slutrapporten om det Lokala investeringsprogrammet för Lunds kommun (se bilaga 1). Ett annat exempel på hur ett område kan uppmärksammas för en större allmänhet är *Kävlingeåns ekomuseum* som via en hemsida presenterar möjligheterna att upptäcka intressanta områden inom Kävlingeåns avrinningsområde. *Naturskolan i Lund*, se rutan ovan, rekommenderas också som vägvisare för att föra ut undervisningen i skolans närområden. Vi vill här sammanfatta en del av dessa erfarenheter och även tillföra egna synpunkter på hur detta arbete kan bedrivas.

Det är viktigt att från början göra en **prioritering** av åtgärdsinsatserna. Här bör man väga in både de fysiska och praktiska förutsättningarna på olika platser såväl som möjligheten att tillfredsställa olika kategorier av nyttjare. Konkret kan det förutom den direkta tillgängligheten handla om transportmöjligheter, parkeringsplatser, möjligheten att besöka olika miljöer vid samma tillfälle.

En annan viktig aspekt är att **visa hänsyn** till övrigt liv på landsbygden, såväl djurliv som boende och då inte minst markägarna. Vad beträffar djur och växtliv gäller naturligtvis allemansrättens regler. Vid vissa platser såsom värdefulla fågelområden kan det vara extra viktigt med t ex informationsskyltar och kanalisering av besökare. En dialog med markägarna i ett tidigt skede inom områden där det är tänkbart med åtgärder är mycket viktigt.

Resurser till arbetet **under en längre period** är viktigt. Vissa av de åtgärder som föreslås ovan kan säkerligen genomföras med relativt enkla insatser, såsom broar över diken och åar, stättor vid betesmarker, håvningsplattformar och fågeltorn. Andra åtgärder som t ex vandringsstråk, som kräver förhandlingar med markägare, samt informationsverksamhet och andra aktiviteter för att få olika grupper att utnyttja områdena, är mer tidskrävande. Alla kräver dock resurser, både vad gäller personal och till själva åtgärden, samt en väl fungerande organisation för att kunna genomföras. Idag finns inom Lunds kommun Höjeå natur- och kulturstig/Lärande natur som har en möjlighet att arbeta med frågorna i ett helhetsperspektiv och som nu fått resurser för detta i tre år till, se rutan ovan. Inom Kävlingeå-projektet finns möjligheten att arbeta med skidoåtgärder för att främja rekreationen i samband med anläggning av dammar och skyddszoner. I Höjeå projektet finns inte detta mål så tydligt uttalat men enstaka åtgärder har genomförts.

Ett kontinuerligt **samarbete** mellan markägare, olika nyttjare och de som arbetar med genomförandet eller angränsande verksamhet är också av stor vikt.

Exempel på tänkbara områden för åtgärder

Ovan konstateras att 31 st av de dammar som bedömts som tillgängliga i dagsläget kan förbättras. Detta är en möjlighet att arbeta vidare med rekreationsåtgärder. Det kan dock vara så att vissa av dessa kanske inte bör bli tillgängliga av hänsyn till andra intressen. Vi tror dessutom att det är vettigare att satsa på vissa speciella områden där man når många olika grupper av nyttjare och dessutom kan dra nytta av bra praktiska och geografiska förutsättningar, se exempel på nästa sida.

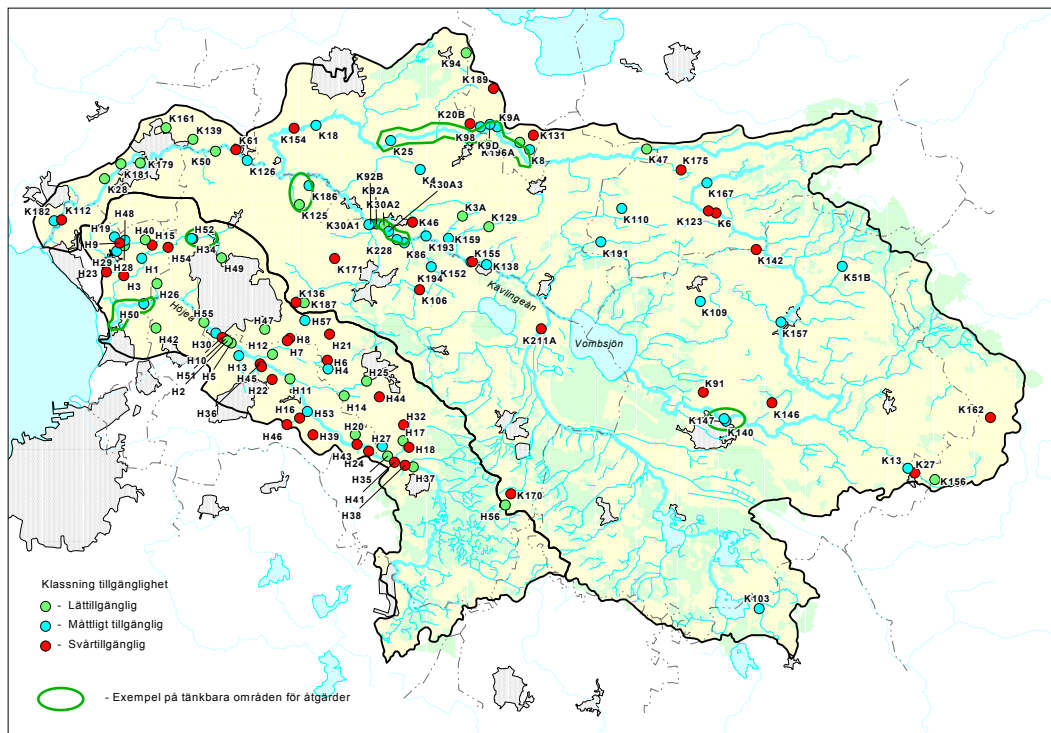
Av kartan på nästa sida framgår den klassning av tillgängligheten som gjorts för dammar inom projekten. Vi har även ringat in exempel på några områden som kanske kan vidareutvecklas. Inom dessa områden finns ingen förankring hos markägarna ännu, vilket naturligtvis måste göras innan en eventuell satsning kommer till stånd. Vi vill samtidigt understryka att det med all säkerhet finns betydligt fler potentiella rekreationsområden inom Kävlingeåns och Höjeås avrinningsområde och att presenterade exempel enbart skall ses som ett smakprov. I ett eventuellt kommande arbete med att identifiera fler områden hoppas vi att föreliggande rapport kan ge en vägledning.

Rekreation nära en större tätort

- Vid **Grimstofta** alldeles norr om Sjöbo tätort finns ett område vid Björkaån med två större dammar. Detta område är idag avskuret från tätorten av Björkaån. Tillgängligheten kan här förbättras med en bro samt någon form av hävd på området. Bänkar och bord, kanske även en grillplats skulle höja områdets tillgänglighet för närrekreation.
- **Vandringsstråk från Lomma till området vid Ö. Kannik.** Med en möjlighet att ta sig förbi motorvägen (tunnel, bro eller flotte) skulle den stora våtmarken vid Ö. Kannik bli tillgänglig för de som vill ta sig till fots uppströms Höjeå från Lomma. Vid Ö. Kannik, som redan idag är ett populär fågelområde, är det viktigt med information och kanalisering av besökare för att undvika störningar på fågelfaunan och betesdjur. Ett fågeltorn eller en fågelplattform och ordnad parkering är önskvärt. Vid ett eventuellt genomförande av detta förslag är det viktigt att, förutom markägaren även kontakta fågelskådare så att man undviker störning av fågelfaunan.

Vidareutveckling av befintligt rekreationsområde

- Med **Flyinge Kungsgård** som utgångspunkt kan man till fots nå närbelägna dammar. Med en längre promenad kan man ta sig bort till området vid Skatteberga där ett 7 ha stort våtmarksområde nyligen skapats. Stigar, en rastplats med bänkar och bord, stängselövergångar och eventuellt ett fågeltorn vid Skatteberga skulle göra området mer tillgängligt.

Figur 13. Kartan visar 122 st av de anlagda dammarna inom Kävlingeå- och Höjeå projekten. Dammarna är klassade efter tillgänglighet för allmänheten. På kartan finns även exempel på områden där tillgängligheten skulle kunna utvecklas.

- **Nöbbelövsmosse** norr om Lund används redan idag flitigt för närrekreation och även som uteklassrum för närbelägna skolor. En enkel värdefull förbättring vore att ordna någon form av väderskydd för sol och blåst, gärna i form av träd och buskar.

Förbättrad rekreation på landsbygden

- Vid **Igelösa by** nära Svenstorps slott finns två dammar anlagda inom Kävlingeå projektet. Här finns också en lokal anläggning för omhändertagande av avloppsvatten från Igelösa. Området ligger även nära sockerbruksdammarna som är en känd fågellokal. Här skulle man kunna utforma en vandring genom jordbrukslandskapet med anknäpning både till slottsmiljön och det vatten som finns i området. Området ligger dessutom relativt nära Odarslövs skola och skulle kunna bli ett intressant uteklassrum, se ovan Naturskolan i Lund.

Rapporter och källor

Rapporter som redovisar uppföljningsarbetet inom ramen för Kävlingeå-projektet och Höje å projektet.

- Ekologgruppen 2000. Biologisk mångfald i dammar, bottenfauna, undersökning av 26 nyanlagda dammar hösten 1998. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2000. Biologisk mångfald i dammar, vegetation, undersökning av 26 nyanlagda dammar hösten 1998. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2001. Biologisk mångfald i dammar, fåglar, undersökning av 51 nyanlagda dammar 1994-2000. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2001. Dammar som reningsverk - Mätningar av näringsämnesreduktion i nyanlagda dammar 1993-2000. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2001. Biologisk mångfald i dammar, vegetation, undersökning av 26 nyanlagda dammar hösten 1998. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2001. Näringsämnesreduktion i nyanlagda dammar. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2002. Biologisk mångfald i dammar, fåglar, undersökning av 31 nyanlagda dammar 2001. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.
- Ekologgruppen 2002. Biologisk mångfald i dammar, bottenfauna, undersökning av 26 nyanlagda dammar hösten 2000. Höje å projektet och Kävlingeå-projektet.

Diverse källor som använts vid sammanställning av denna rapport

Rapporter:

Lunds kommun 2002. Åtgärd nr 11. Höjeå naturstig, Slutrapport, del av slutrapportering av Lunds kommuns lokala investeringsprogram.

Muntliga källor:

Anders Kjellsson, Naturskolan i Lund, Lunds kommun
Lena Ingvad, Höjeå natur och kulturstig/Lärande natur, Lunds kommun

Ytterligare information

Ytterligare upplysningar om rapporter och annan information rörande Höje å projektet och Kävlingeå-projektet finns på **hemsidan**: www.ekologgruppen.com/wetnet.htm. Från denna hemsida kan också flera av ovanstående rapporter (och andra) laddas hem i pdf-format.

Förklaringar till kolumninnehållet ges efter tabellens slut

A- projekt	Läge/fastighet	Kommun	Vät- area	Utnyttjande		Tillgänglighet				Närhet - bebyggelse				Skön- het	Omgivning - närhet till annan natur					
				typ	spår	klass	vågtyp	bil	ät- gård	klass	tätort	synlig- het	mark-anv		å	bäck/ dike	rekreat. omr	damm/ vätmark	skog	
nr							avst ¹		typ	avst ²	avst ³	klass	klass		avst ⁴	avst ⁴	avst ⁵	avst ⁴	avst ⁴	
H 1	Fjellie 42:1	Lomma	0,22	P	S,A	2	A 1		J S,D	1	Fjellie 1	2	3	plantering		BPZ 1				
H 2	Knästorp 1:1	Staffanst	0,9			1	C 1		J S,D	2	Lund 3	1	2	Å	ÅPZ 1		Sankt Lars?	4		
H 3	Fjellie 3:2	Lomma	0,11			3	E 3	P	N	2	Flädie 2	3	3	Å		BPZ 1				
H 4	Dalby 62:24	Lund	0,45			2	Z 1		J S,Z	3	Vallby 2	3	3	Å		BPZ 1		Dalby söderskoç	4	
H 5	Knästorp 1:1	Staffanst	0,42	I		1	A 3		N	3	Lund 1	3	2	Å	ÅPZ 1					
H 6	Dalby 10:2	Lund	0,35			3	E 3	Ö	N	4	Dalby 2	2	1	Å		BPZ 1		Dalby södersk	4	
H 7	St. Råby 37:15	Lund	0,8	J	B,A	3	A 4		N	4	Lund 3	3	3	Å		BPZ 1				DP
H 8	L.Bjällerup 2:3	Lund	0,2			3	A 4	Ö	N	4	Lund 2	3	2	Å		BPZ 1				DP
H 9	Fjellie 24:1	Lomma	0,8	J		3	E 3	P	N	4	Fjellie 1	3	2	Å		BZ 1				DP
H 10	Höjebromölla	Staffanst	0,45	K	Å	3	E 1	P	J S	2	Lund 2	3	2	Å	ÅPZ 1		Sant Lars?			DP
H 11	St. Bjällerup 20:1	Staffanst	0,4			1	A 1		J Ö	3	Kyrkheddinge 1	3	2	Å		BPZ 1				
H 12	L:a Bjällerup 14:1	Staffanst	0,65			1	A 1		N	3	St.Råby 2	1	2	Å		BPZ 1				
H 13	Knästorp 2:7	Staffanst	1,2	P,K,S,I		2	S 1		N	3	Lund 3	1	1	Å		BPZ 2				
H 14	Dalby 21:27	Lund	1,7	J,S,P	J,U	1	E 1	Ö	N	3	Vallby 2	1	1	Å		BPZ 1				
H 15	Laxmans Åkarp 4:	Lomma	0,26			3	Z 1		N	2	Fjellie 2	3	2	Å		BPZ 1		Stångby mosse	4	D 4
H 16	Kyrkheddinge 1:5	Staffanst	0,6	J		3	E 2	P	N	3	kyrkheddinge 1	3	2	Å		BPZ 1		Vallby mosse?	4	DP 4
H 17	Björnstorp 1:1	Lund	0,4			1	A 1		N	4	Genarp 1	1	2	Å		BP 1		Romeleåsen	4	
H 18	Björnstorp 1:1	Lund	0,6			3	A 4		N	4	Genarp 3	3	2	Å		BP 1		Romeleåsen	4	
H 19	Borgeby 37:2	Lomma	0,7	J		2	E 3	P	J SZ	4	Flädie 3	3	3	Å		BPZ 1				
H 20	Alberta mosse	Staffanst	0,4	s		1	A 1		N	3	Esarp 1	1	2	Ö	ÅPZ 1	BP 1				DP 4
H 21	Sjöstorp 3:6	Lund	0,25	J		3	E 4	P	N	3	Hardeberga 2	3	3	Ö, ravin		BP 1		Dalby söderskoç	4	
H 22	Hemmestorp 1:25	Staffanst	0,54			3	E 2	P	N	3	Staffanstorp 1	2	2	Å				Vesums mosse	4	
H 23	Flädie 8:4	Lomma	0,25			3	A 2		N	3	Bjärred 1	3	3	Å		BP 1				
H 24	Svinarp 2:1	Staffanst	0,8			3	A 2		N	2	Esarp 2	3	3	Å	ÅPZ 1					
H 25	Dalby 23:3	Lund	0,47	P		1	E 2	Ö	J S	1	Dalby 1	2	2	Å,Ö		BPS 1		Dalby söderskoç	4	
H 26	Värpinge 13:14	Lund	0,81	K,I	Å	1	E 1	Ö	N	3	Lund 1	2	2	Å		BP 1				
H 27	L:a Åttarp 9:1	Lund	0,6	B,I		2	E 1	P	N	4	Genarp 1	3	2	Å						
H 28	Fjellie 16:3	Lomma	0,45			1	E 1	Ö	J S	3	Fjellie 2	2	2	Å						
H 29	Fjellie 8:3	Lomma	1,1			2	A 4		N	1	Flädie 2	2	2	Å		BP 1				
H 30	Hunnerup 2:14	Lund	1,0	P	S	2	C 3		J B	1	Lund 3	1	2	Å,Ö	ÅZ			Sankt Lars	1	
H 32	Björnstorp 2:1	Lund	0,9	F		3	A 4		N	3	Björnstorpsby 3	3	2	Å		B 4				
H 34	Nöbbelöv 6:1 m fl	Lund	3,5	P	S,B,G	1	S 1		N	1	Lund 3	2	2	Ö		BPZ 4		Stångby mosse	4	DP 4
H 35	Björnstorp 1:1	Lund	3,5	P		1	E 1	Ö	N	4	Genarp 4	1	1	Å	ÅPZ 3	BP 4				
H 36	L:a Bjällerup 17:1	Staffanst	1,1			3	E 2	P	N	3	Staffanstorp 1	3	2	Å,Ö	ÅPZ 1			Vesums mmosse	3	D 2
H 37	Genarp 8:9	Lund	0,6	J	J	1	E 1	Ö	N	2	Genarp 3	3	2	Å,Ö	ÅPZ 1					
H 38	Genarp 7:6 mfl	Lund	1,2	P		3	E 2	P	N	2	Genarp 1	3	2	Å	ÅPZ 1		BP 1			
H 39	Kornheddinge	Staffanst	1,2	J	H	3	E 1	P	N	3	Esarp 3	3	2	Å						
H 40	Laxmans Åkarp 2:	Lomma	0,4			1	A 1		N	2	Fjellie 1	2	3	Å		BPZ 1		Stångby mosse	4	
H 41	Åspet 1:26	Lund	1,6			3	E 2	P	N	3	Genarp 1	3	2	Å	ÅPZ 1					
H 42	Vragerup 1:1	Staffanst	0,5	K	B,K	1	A 1		N	3	Hjärup 1	1	1	Å,Ö						
H 43	Alberta 4:6	Staffanst	0,2	P	S	3	A 3		J S,Ö	2	Esarp 1	3	1	B	ÅPZ 1					
H 44	Lunnarp 4:3	Lund	0,3			3	A 4		N	1	Lunnarp 3	3	2	Å		BP 1				
H 45	Vesum 4:2	Staffanst	1,4	J		3	E 4	Ö	N	3	Staffanstorp 3	3	3	Å	ÅZ 3			Vesums mosse		D 4
H 46	Kyrkheddinge 20:1	Staffanst	0,5	J		3	E 4	Ö	N	3	Kyrkheddinge 3	3	3	Å		BPZ 1				DP 4
H 47	St Råby 36:7	Lund	1,5	P		1	A 1		N	1	St Råby 1	1	2	Å		BP 1				
H 48	Fjellie 54:1	Lomma	0,7			2	E 2	P	N	3	Fjellie 1	3	2	Å		BPZ 1				DP 3
H 49	Valkårratorn 5:17	Lund	1,1	P		1	S 1	Ö	N	1	Lund 2	2	2	Ö				Sankt Hans Bac	2	
H 50	Kannikemarken 1:	Lomma	6,1	S	B	2	E 2	P	J F,P	4	Lund 3	1	1	B	ÅPZ 1					
H 51	Höjebromölla 1:1	Staffanst	0,7	P		2	E 1	P	J S	2	Lund 2	3	2	Å,Ö	ÅPZ 1			Sant Lars?		DP 2
H 52	Valkårra 22:4	Lund	0,7			2	E 2	Ö	J B,Ö	2	Lund 1	1	1	Å,B		BPZ 1		Nöbbelövs moss	1	DP 4
H 53	Kyrkheddinge 5:1	Staffanst	0,5	J		2	E 2	P	N	2	Kyrkheddinge 1	2	2	Å	ÅPZ 1		BPZ 1			
H 54	Nöbbelöv 21:1	Lund	0,4	P		3	E 2	Ö	N	3	Lund 1	3	2	Å		BPZ 1		Stångby mosse	3	
H 55	Klostergården 1:3	Lund	0,5	P	S	1	S 1	Ö	N	1	Lund 3	1	1	Ö	ÅPZ 1			Sankt Lars	2	

Förklaringar till kolumninnehållet ges efter tabellens slut

A- projekt	Läge/fastighet	Kommun	Vät- area	Utnyttjande		Tillgänglighet				Närhet - bebyggelse			Skön- het	Omgivning - närhet till annan natur								
				typ	spår	klass	vågtyp	bil	ät- gård	klass	tätort	synlig- het		mark-anv	å	bäck/ dike	rekreat. omr	damm/ vätmark	skog			
nr							avst ¹		typ	avst ²		avst ³	klass	klass		avst ⁴	avst ⁴	avst ⁵	avst ⁴	avst ⁴		
H 56	Dörröd	Lund	1	P	H	1	A	3	N	2	Dörröd	2	3	3	S		BP				SP	1
H 57	Arendala 4:1	Lund	1,1	P		2	E	2	Ö J T	3	Lund	3	1	2	Å							
K 3A	Kristinetorps gård	Eslöv	5	K,S,I		1	A	1	Ö N	4	Holmby	2	1	2	Å,Ö		B	1				
K 4	Skarhult 2:3 m fl	Eslöv	1,1	B		2	E	1	Ö N	4	Hurva	2	1	2	Å							
K 6	Hjärås 5:3	Hörby	0,81	B,S,I		3	E	4	P N	3	Östraby	3	3	2	Å,Ö	ÅP	1			V	4	
K 8	Rolsberga 23:1	Höör	0,56	B	G,Å	2	E	1	Ö N	4	Löberöd	3	1	2	Å,S	ÅPZ	4	BP	1	Rövarkulan	2 DP	4
K 9A	Böstofta 19:3	Höör	0,9	J,S		2	E	1	Ö J S	4	Hurva	2	1	2	Å,Ö	ÅP	1			Rövarkulan	4	
K 9 D	Böstofta 19:3	Höör	0,5	J,S		2	E	1	Ö N	4	Hurva	2	1	2	Å		BPZ	1		Rövarkulan	4 DP	4 SP
K 13	Vanstad 18:50	Sjöbo	0,3	F,S,P,	B,S	2	E	1	P N	2	Åsperöd	1	2	2	Ö		BP	1				
K 18	Ellinge 34:1 m fl	Eslöv	1	J	U	2	E	1	P J S	3	Eslöv	3	3	2	Å,S	ÅP	1			Ellinge golfb.	3	
K 20 B	Trulstorp 17:8	Eslöv	0,65	S		3	S	2	P N	3	Hurva	3	3	2	Å,Ö plant.		BP	1				S
K 25	Skarhult 13:10	Eslöv	5,3	S,J,P	Ö,P	2	E	2	Ö J Ö,F	4	Eslöv	4	3	1	B	ÅP	1	BP	1			
K 27	Boaröd 15:1	Tomelilla	0,35			3	E	3	P N	3	Åsperöd	2	3	3	B,Å		BPZ	1			DP	4 S
K 30 A1	Flyinge	Lund	1,5	R	S	2	S	1	Ö N	3	Flyinge	4	3	2	Å	ÅPZ	1			Flyinge rid?	3	
K 30 A2	Flyinge	Lund	1	R	S	1	A	2	J D	2	Flyinge	1	1	3	Ö bebygg.	ÅPZ	1			Flyinge rid?	1 DP	4
K 30 A3	Flyinge	Lund	1,6	R	S	2	E	3	Ö N	2	Flyinge	2	3	2	Å	ÅPZ	1			Flyinge rid?	2 DP	4
K 46	Holmby 7:4	Eslöv	1,3	K	Ö	3	E	3	P N	2	Flyinge	3	3	2	Å		BP	1				
K 47	Åkarp 4:3	Hörby	0,86			1	A	1	N	4	Västerstad	3	1	1	Å	ÅPZ	1					
K 50	Hoby 3:2	Lund	0,5	P, J, U	S	1	A	2	N	2	V.Hoby	2	1	2	Å	Å	4	BP	1			
K 91	Södra Åsum 17:12	Sjöbo	0,5			3	E	2	P N	3	Sjöbo	1	3	3	Å,S							S
K 92A	Gårdstänga 3:9,1:1	Eslöv	0,9			2	E	2	Ö J S	3	Flyinge	3	1	2	Å,B	ÅP	1			Flyinge rid?	3 DP	1 SP
K 92B	Gårdstänga 3:9,1:1	Eslöv	0,9			2	E	3	Ö J S	3	Flyinge	4	3	1	Å,Ö bete?	ÅP	1			Flyinge rid?	3 DP	1 SP
K 98	Rolsberga 10:7	Höör	0,92	R,P	S	2	S	1	Ö N	3	Hurva	3	3	1	Å		BPZ	1		Rövarkulan	4 DP	4 S
K 103	Snogarp 2:1	Ystad	0,6	S		2	E	2	P N	4	Sövestad	2	2	3	Å,S		BP	1		Ellestads sjön	3	SP
K 106	Knutstorp 1:1	Lund	1,1	K	B,Å	3	S	2	P N	3	S.Sandby	2	3	2	B		BP	1				
K 109	Bjärröd 6:4	Sjöbo	0,6	P		2	E	2	Ö N	2	Bjärsjölagård	2	3	2	Å		BP	1				
K 110	Gummastorp 10:6	Hörby	0,5	J,B,S,K,I,R	B	2	E	1	Ö N	2	Åsperöd	2	3	3	Å,S							SP
K 112	Borgeby 1:1	Lomma	1,1			3	E	2	P N	4	Bjärred	2	2	2	Å,B	ÅP	1					
K 123	Västerstad 29:65	Hörby	0,7	B		3	E	4	P N	4	Östraby	4	3	2	Å			BP	1			
K 125	Igelösa 9:1,12:1	Lund	1,6	J,F,S,P,I	Å,K	1	A	1	J S,Å	4	Igelösa	3	1	2	Å		BPZ	1				
K 126	Bösamöllan 1:1	Lund	1	P,K	Å,S	2	E	2	Ö N	2	L.Harrie	1	1	2	Å	ÅPZ	1	BP	1			SP
K 129	Slogstorp 17:8	Eslöv	0,8	P,S,I		1	A	2	J S	4	Hammarlunda	1	1	1	B,Å		BP	1				
K 131	Jordboen 1:1	Höör	1	J		3	E	3	P N	4	Löberöd	3	3	1	B		BPZ	1		Rövarkulan	4	
K 136	Arendala 4:3	Lund	0,9			3	E	1	P J S	3	Lund	2	2	2	Å		BP	3				
K 139	Stora Harrie	Kävlinge	0,8	G,S,P,I		1	A	1	J Å	1	Kävlinge	3	1	2	Ö	ÅPZ	4			Golfklubb	1	
K 140	Grimstofta 8:42	Sjöbo	2	P	S	2	E	2	P J B,D	1	Sjöbo	3	3	2	Ö	ÅPZ	1					SP
K 142	Hjärås 1:10	Hörby	1,3			3	E	4	P N	4	Östraby	3	3	2	B		BPZ	1				SP
K 147	Åsum 22:1	Sjöbo	1,3	P	S	2	E	2	P J B	1	Sjöbo	3	3	2	Ö	ÅPZ						SP
K 154	Nöbbelev 8:2	Eslöv	0,8	J,S,P		3	E	4	P J SZ	4	Örtofta	2	3	2	Å	ÅPZ	1					
K 156	Åsperöd 72:1	Tomelilla	0,85			1	A	2	N	3	Åsperöd	1	2	2	Å,S						DP	4 S
K 157	Vollsjö 31:178	Sjöbo	0,7			2	E	2	Ö N	2	Vollsjö	1	3	2	ådal	ÅPZ	1					
K 159	Hammarlunda 2:1	Eslöv	1,2	J,K,P,I	Å	2	E	1	P N	3	Hammarlunda	1	1	2	Å		BP	1				
K 162	Frörum 1:1	Tomelilla	0,6			3	S	1	P N	2	Frörum	2	3	2	Å							S
K 167	Västerstad 19:29	Hörby	0,5			2	E	1	Ö N	4	Östraby	2	1	2	Å		BP	1				
K 175	Västerstad 4:61	Hörby	0,4	B,S,R		3	S	1	P N	4	Västerstad	2	3	3	Å		BP	1				
K 179	Lackalänga 7:21m	Kävlinge	1	P,F	S	1	S	2	Ö N	1	Furulund	3	1	2	S	ÅP	1					SP
K 189	Pugerup 1:16	Höör	1,6			3	E	2	P N	3	Gudmuntorp	1	3	2	Å			2				SP
K 51B	Vallarum 13:4	Sjöbo	0,9	T,P		2	E	1	Ö N	2	Vallarum	2	3	2	Å,Ö							
K 28	Hög 8:1	Kävlinge	2			1	A	2	J Ö	1	Hög	1	1	1	B	ÅPZ	1					
K 61	Lilla Harrie 16:1	Kävlinge	0,2	J		3	E	3	P J Ö	2	Lilla Harrie	2	3	3	Å,B	ÅPZ	2					
K 86	Skatteberga 1:2	Lund	7	P,R,S		2	E	3	P J F,Ö,B	2	Flyinge by	3	3	1	B	ÅPZ	1	BPZ	1	Flyinge	4 DP	4 S
K 94	Vännberga gård	Eslöv	0,7			1	E	1	Ö N	2	Kungshut	2	2	3	Å							

Förklaringar till kolumninnehållet ges efter tabellens slut

A-projekt nr	Läge/fastighet	Kommun	Vät-area	Utnyttjande		Tillgänglighet				Närhet - bebyggelse			Skön-het	Omgivning - närhet till annan natur														
				typ	spår	klass	vägtyp	avst ¹	bil	ät-gård	typ	klass		tätort	synlig-het	klass	mark-anv	å	bäck/dike	rekreat. omr	damm/våtmark	skog						
								avst ²	avst ³		klass	klass	avst ⁴		avst ⁴		avst ⁵		avst ⁴	avst ⁴								
K 138	Revinge 35:1	Lund	7,6	P		2	A	3		J	Ö	1	Revinge by	2	1	2	Å,B	ÅPZ	1									
K 146	Tolånga 14:21	Sjöbo	0,5			3	E	3	P	N		4	Klamby	2	3	2											S	
K 152	Hammarlunda 6:2	Eslöv	0,4	F,K,P	B	2	E	1	P	J	Ö	1	Hammarlunda	1	3	1	B	ÅPZ	1	BP	4							
K 155	Revinge 2:12	Lund	0,3			3	E	1	P	N		2	Hammarlunda	3	3	2	Å,Ö	ÅPZ	1									
K 161	Stora Harrie 29:12	Kävlinge	0,7	J,P,F		1	E	2	Ö	N		2	Kävlinge	4	1	2	Å			BP	3			DP	2			
K 170	Dörröd 20:1	Lund	0,3			3	S	1	P	N		2	Dörröd	3	3	3	Å,S			BP	1	Romeleåsen			S	1		
K 171	Sandby 25:39	Lund	0,4	J	G	3	A	3		J	T,B	3	S.Sanby	2	2	2	Å,Ö			BP	1	Linnebjär	1		S	2		
K 181	Kävlinge 37:6	Kävlinge	0,6			1	C	2	Ö	N		1	Furulund	1	1	2	Ö	ÅP	2									
K 182	Löddeköpinge 4:1	Kävlinge	0,6			2	S	1	Ö	N		2	Löddeköpinge	3	3	2	Å	Å										
K 186	Igelösa 7:1	Lund	0,45	J,P		2	E	1	P	J	T	3	Igelösa	5	3	2	Å,Ö					Socketbruksdalen	1	DP	1			
K 187	Arendala 4:1	Lund	0,5	J,P		1	E	1	Ö	N		4	Lund	3	3	2	Å											
K 191	Askeröd 11:18	Hörby	0,6	B,J		2	A	4	N			3	Askeröd	2	2	2	B			BPZ	1			V	1	S	4	
K 193	Holmby 3:1	Eslöv	0,3			2	E	2	P	J	T,Ö	1	Holmby	1	3	1	B	ÅP		B	4					SP	4	
K 194	Ekeberga 1:24	Lund	1,3	R		2	E	2	P	J	Ö	4	S.Sandby	2	3	1	B			B	1					S	4	
K 196A	Rolsberga 7:7	Höör	1	J,P,F	J,B,U,C	1	E	1	Ö	N		4	Löberöd	1	2	2	Å,Ö						Rövarkulan	2	DP	4	SP	2
K ?11A	väster Vomb/Kling	Lund	3,5	J		3	E	4	P	N		3	Harlösa	5	3	2	B,M	ÅPZ	1							SP	2	
K 228	Flyinge 6:7	Lund	0,8	P,S		2	A	3		J	Ö,B	2	Flyinge by	2	3	2	B	ÅPZ	1				Flyinge	4	DP	2		

Förklaringar till kolumninnehållet

Utnyttjande typ	spår	Tillgänglighet				Närhet - bebyggelse			Skön-het	Omgivning - närhet till annan natur								
		klass	vägtyp	avst ¹	bil	ät-gård	typ	klass		tätort	synlig-het	klass	mark-anv	å	bäck/dike	rekreati-onsområde	damm/våtmark	skog
						avst ²	avst ³		klass	klass	avst ⁴		avst ⁴		avst ⁵		avst ⁴	avst ⁴

Utnyttjande typ

J - Jakt
F - Fiske
B - Bad
K - Kanotning el dyl.
S - fågelSkadning
R - Ridning
P - Promenad
T - Turism
G - Golf

Utnyttjande spår

B - brygga
J - jaktorn,gömslen
S - stigar
Å - bänkar
U - utfodring
Ö - övriga spår
Å -båt
K -kanot
G -grillplats
H-stuga

Tillgänglighet klass

1- lättillgänglig (nära allmän väg ej över åker el. privat mark)
2 - måttligt tillgänglig (rel. nära allmän väg, el. nära enskild väg ej över åker el. gård)
3 - svår tillgänglig (endast tillgänglig via privat mark:gård,åker etc)

Tillgänglighet vägtyp

M = motorväg
A = allmän väg
E = enskild väg
S = stig
C = markerad cykelled
Z =skyddszon

Tillgänglighet bil

Vägen är troligen Ö=öppen för allmänheten
P=privat,enskild
V=vet ej

Tillgänglighet åtgärd

möjligheter till ökad tillgänglighet
J - Ja
N - Nej

Tillgänglighet tätort

tänkbar åtgärds-typ
B - bro
Å -bänkar
S - stig
F - fågeltorn,gömslen
Ö -Stätta/övergång
D -Bete,hävd
SZ-stig utmed skyddszon

Närhet - bebyggelse synlighet (från ofta använd stig/väg) - klass

1 - bra synlighet
2 - måttlig synlighet
3 - dålig synlighet

Skönhet, klass

1 - mycket vacker (hög naturlighet, gärna bete, stort kringområde)
2 - vacker (inga vallar, smälter in i omgivningen)
3 - inget anmärkningsvärt (onaturlig form, ser konstgjort ut)

Omgivning - natur mark-anv, markanvändning

Å-Aker
B-Bete
S-Skog
P-Park
Ö-övrigt vad?
M-militärt övningsomr.

Omgivning - närhet till annan natur, å, bäck/dike, damm/våtmark, skog

Å - å finns <500 m från damm
B - bäck/dike finns <500 m från damm
D - annan damm finns < 500 m från damm
V - våtmark finns <500 m från damm
S - skog (<1 ha) finns <500 m från damm

P - angiven natur (Å, B, D eller S) finns <100 m från damm och sträckan är relativt promenadvänlig
Z - skyddszon finns utmed den närbelägna ån/bäcken/diket

Avstånd (avst), klasser

avst¹	avst³	avst⁵
1: 0-50 m	1: 0-100 m	1: 0-0,2 km
2: 50-150 m	2: 100-300 m	2: 0,2-0,5 km
3: 150-300 m	3: 300-600 m	3: 0,5-1 km
4: >300 m	4: 600-1000 m	4: 1-2 km
	5: >1000 m	

avst²

1: 0-0,5 km	avst⁴
2: 0,5-1 km	1: 0-100 m
3: 1-2 km	2: 100-200 m
4: >2 km	3: 200-300 m
	4: 300-500 m